वेदप्रामाण्यम्

◆ डा॰ सि.एस्.आर्.लिङ्गारेड्डी, (उ.ख)

आचार्यः कुमारिलभट्टः दर्शनशास्त्रेषु सुनिपुणः । कदाचित् मगधप्रदेशे प्रवृत्तायां शास्त्रार्थसभायां बौद्धदार्शनिकः धर्मकीर्तिः तं पराजितवान् । अतः कुमारिलभट्टः निर्णीतवान् यत् मया बौद्धसिद्धान्ते तलस्पर्शि पाण्डित्यं प्राप्य वेद-निन्दकाः एते बौद्धाः जेतव्याः इति । तस्मात् सः श्रमणकवेषं धृत्वा बौद्धमठं प्रविश्य अध्ययनरतः अभवत् ।

परम् अध्ययनसमाप्तितः पूर्वम् एव तत्रत्याः व्यवस्थापकाः ज्ञातवन्तः यत् अयं प्रच्छन्नवैदिकः इति । अतः ते वाग्बाणैः तं बहुधा अपीडयन् । विविधैः प्रकारैः वैदिकमतम् अनिन्दन् । 'वैदिकाः पशुमारणरताः, मिथ्याचारिणः, अज्ञानगर्तपतिताः च' इति अवदन् ।

एतां वेदनिन्दां दीर्घकालं श्रोतुम् अशक्नुवन् कुमारिलभट्टः वेदानां श्रेष्ठतां सयुक्तिकं प्रतिपादित-वान्, बौद्धमतस्य दौर्बल्यं सप्रमाणं निरूपितवान् च । एतस्मात् बौद्धानां कोपः प्रवृद्धः । अतः ते कुमारिलम् अवदन् - ''भोः, वेदानां प्रामाण्यविषये भवतः अनितरसाधारणी श्रद्धा खलु । भक्तिं दर्शित-वन्तं किं वेदाः रक्षेयुः ? यदि वेदाः प्रमाणं स्युः तर्हि पर्वतशिखरात् कूर्दनं क्रियताम् । तदा अपि यदि भवतः प्राणाः रक्षिताः भवेयुः तर्हि वेदानां माहात्म्यं वयम् अङ्गीकुर्याम'' इति ।

कुमारिलः एतत् अन्वमन्यत । ततः बौद्धाः तम् उन्नतं पर्वतशिखरं नीत्वा अवदन् - ''अधः कूर्द्यताम्'' इति ।

कुमारिलः नेत्रे निमील्य वेदमातरं क्षणं यावत् ध्यात्वा सधैर्यम् अधः कूर्दितवान् एव । दैवात् तस्य प्राणानाम् अपायः कोऽपि न जातः । शरीरे केचन अल्पाः व्रणाः तु जाताः । एतत् दृष्ट्वा बौद्धाः उपहासपूर्वकम् अवदन् - ''भवतः वेदमाता पुत्ररक्षणे न समर्था । अतः एव व्रणाः जाताः'' इति ।

तदा कुमारिलभट्टः अवदत् - ''अत्र दोषः मम एव, न तु वेदमातुः । कूर्दनात् पूर्वं क्षणं यावत् वेदमातुः सामर्थ्यविषये सन्देहः आसीत् मयि । तस्य फलम् एतत् । अनन्तरक्षणे तस्यां पूर्णरूपेण विश्वस्य मया कूर्दनं कृतम् । तस्मात् सा मम प्राणान् रक्षितवती'' इति ।